

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Pacjenta

Krystyna Barbara Kozłowska

RzPP-ZZP-4210-20-16/MGA/(KAS)/2013

Warszawa, dnia *25.11* 2013 r.

Protokół ze zbadania sprawy na miejscu

przez pracowników Biura Rzecznika Praw Pacjenta w dniu 22 sierpnia 2013 r. w Całodobowym Oddziale Psychiatrii Sądowej o Wzmocnionym Zabezpieczeniu dla Młodzieży Samodzielnego Publicznego Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Międzyrzeczu.

I. Podstawy prawne

Postępowanie wyjaśniające, zostało wszczęte zgodnie z art. 50 ust. 3 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. *o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta*.¹ Zbadanie sprawy na miejscu przeprowadzono na podstawie art. 52 ust. 2 pkt 1 tej ustawy, zgodnie z którym Rzecznik Praw Pacjenta może zbadać, nawet bez uprzedzenia, każdą sprawę na miejscu.

Decyzję o zbadaniu sprawy na miejscu Rzecznik Praw Pacjenta podjął w związku z powzięciem informacji dotyczącej w szczególności: niedostatecznego zapewnienia pacjentom bezpieczeństwa w ww. Oddziale; nieetycznego zachowania Ordynatora ww. Oddziału wobec pacjentów (m.in. pokrzykiwanie, zastraszanie); stosowania kar wobec pacjentów w formie np. ograniczania możliwości odwiedzin przez osoby bliskie, odbieranie pacjentom paczek od rodziców lub osób bliskich. Powyższa informacja co najmniej uprawdopodobniała naruszenie prawa pacjenta do świadczeń zdrowotnych, a także prawa pacjenta do poszanowania intymności i godności.

Dyrekcja Szpitala została poinformowana o zamiarze przeprowadzenia czynności sprawdzających w dniu ich rozpoczęcia.

Dnia 22 sierpnia 2013 r. zbadanie sprawy na miejscu przeprowadzili:

¹ Pismo z dnia 19 lipca 2012 r. (RzPP-ZZP-4210-20-2/KAS/12)

1. Pani Jolanta Balcerzak – Starszy Specjalista w Zespole ds. Zdrowia Psychicznego,
2. Pani Magdalena Garstka – Specjalista w Zespole ds. Zdrowia Psychicznego,
3. Pan Bogdan Chudziński – Specjalista w Zespole ds. Zdrowia Psychicznego.

Wskazane osoby posiadały stosowne upoważnienia wydane przez Rzecznika Praw Pacjenta².

II. Ustalenia dotyczące podmiotu leczniczego

Samodzielny Publiczny Szpital dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Międzyrzeczu jest podmiotem leczniczym, niebędącym przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o *działalności leczniczej*³, w ramach którego funkcjonują następujące przedsiębiorstwa: Szpital, Ambulatorium, Zakład Opiekuńczo–Leczniczy Psychiatryczny.

Forma organizacyjno-prawa: samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej;

Podmiot tworzący: Województwo Lubuskie;

KRS: 0000023375;

Regon: 000290133;

NIP: 5961522446.

Zgodnie ze Statutem Samodzielnego Publicznego Szpitala dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Międzyrzeczu, stanowiącym załącznik do uchwały Nr XXV/237 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 11 czerwca 2012 r., celem ww. podmiotu leczniczego *„jest udzielanie świadczeń zdrowotnych w zakresie psychiatrii, neurologii, promocji zdrowia, służących zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia oraz stosowanie innych działań leczniczych i rehabilitacyjnych wynikających z procesu leczenia, na zasadach określonych ustawą o działalności leczniczej.”*

Całodobowy Oddział Psychiatrii Sądowej o Wzmocnionym Zabezpieczeniu dla Młodzieży jest komórką organizacyjną przedsiębiorstwa ww. podmiotu leczniczego (Szpitala), która rozpoczęła działalność w dniu 23 kwietnia 2007 roku. W Oddziale udzielane są świadczenia zdrowotne w rodzaju: *opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w zakresie: świadczenia psychiatrii sądowej w warunkach wzmocnionego zabezpieczenia dla nieletnich.*

² Nr upoważnień: RzPP-ZZP-4210-20-13/KAS (AP) /2013, RzPP-ZZP-4210-20-14/KAS (AP) /2013, RzPP-ZZP-4210-20-15/KAS (AP) /2013.

³ Dz. U z 2011 r. Nr 112, poz.654 z późn. zm.

III. Zakres badania sprawy na miejscu

Zakres przeprowadzonych działań sprawdzających obejmował przestrzeganie praw pacjenta określonych w ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. *o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta* oraz w ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. *o ochronie zdrowia psychicznego*,⁴ a także przepisów odrębnych.

IV. Czynności i ustalenia związane ze zbadaniem sprawy na miejscu.

Na wstępie należy podnieść, że weryfikacja stopnia przestrzegania praw pacjenta w Całodobowym Oddziale Psychiatrii Sądowej o Wzmocnionym Zabezpieczeniu dla Młodzieży (dalej: Oddział) była przedmiotem wspólnej kontroli doraźnej, przeprowadzanej w dniach 4 i 5 kwietnia 2011 r. przez pracowników Ministerstwa Zdrowia i Biura Rzecznika Praw Pacjenta, a także Konsultanta Krajowego w dziedzinie pielęgniarstwa psychiatrycznego i Dyrektora Krajowego Ośrodka Psychiatrii Sądowej w Garwolinie.

W dniu 22 sierpnia 2013 r. pracownicy Biura Rzecznika Praw Pacjenta, po okazaniu stosownych upoważnień, podjęli w trybie natychmiastowym czynności sprawdzające. W dniu zbadania sprawy na miejscu w Oddziale 30 łóżkowym przebywało 28 pacjentów.

Zgodnie z przekazanym przez Dyрекcję Szpitala wykazem, na dzień 22 sierpnia 2013 r. w Całodobowym Oddziale Psychiatrii Sądowej o Wzmocnionym Zabezpieczeniu stan zatrudnienia przedstawiał się następująco:

1. Wyższy personel medyczny:
 - 1) 1 asystent – lekarz (wymiar etatu: 0,5);
 - 2) 1 starszy asystent – lekarz (wymiar etatu: 1,0);
 - 3) 1 młodszy asystent – psycholog (wymiar etatu: 1,0);
 - 4) 1 psycholog (wymiar etatu: 1,0);
 - 5) 5 młodszych asystentów – pedagogów (wymiar etatu: 5,0);
2. Średni personel medyczny:
 - 1) 1 pielęgniarka oddziałowa (wymiar etatu: 1,0);
 - 2) 7 starszych pielęgniarek/starszych pielęgniarzy (wymiar etatu: 7,0);
3. Niższy personel medyczny: 25 opiekunów pacjenta (wymiar etatu: 25,0),
4. Pracownik administracyjny – referent ds. monitoringu (wymiar etatu: 1,0).

Łącznie w Oddziale zatrudnione są 43 osoby.

⁴ Tj. Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375.

Zgodnie z załącznikiem numer 1 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 30 sierpnia 2009 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień⁵ dla świadczeń psychiatrii sądowej w warunkach wzmocnionego zabezpieczenia dla nieletnich, odnośnie personelu określono następujące warunki:

- 1) lekarz specjalista w dziedzinie psychiatrii - równoważnik 1 etatu przeliczeniowego na 40 łóżek*;
- 2) lekarz specjalista w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży lub psychiatrii dziecięcej lub lekarz, który posiada specjalizację I stopnia w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży lub psychiatrii dziecięcej, lub lekarz w trakcie specjalizacji w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży - równoważnik 1 etatu przeliczeniowego na 20 łóżek*;
- 3) osoba prowadząca psychoterapię lub osoba ubiegająca się o otrzymanie certyfikatu psychoterapeuty - równoważnik 1 etatu przeliczeniowego na 40 łóżek*;
- 4) psycholog kliniczny lub psycholog - równoważnik 1 etatu przeliczeniowego na 40 łóżek*;
- 5) osoba prowadząca terapię zajęciową - równoważnik 1 etatu przeliczeniowego na 40 łóżek*;
- 6) pielęgniarki.

Ponadto, na podstawie § 16 pkt 5 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich⁶ bezpieczeństwo i właściwe warunki pobytu nieletnich w zakładach dysponujących warunkami wzmocnionego zabezpieczenia zapewnia się przez zatrudnienie personelu pracującego z nieletnimi w liczbie co najmniej dwukrotnie większej niż pojemność zakładu (liczba łóżek w zakładzie) - ww. rozporządzenia.

Powyższe wskazuje, że stan personelu powinien wynosić między 50 a 70 osób. Niewystarczająca jest więc liczba osób pracujących z nieletnimi, zatrudnionych w Oddziale Psychiatrii Sądowej o Wzmocnionym Zabezpieczeniu.

W protokole kontroli doraźnej z 2011 roku również wskazano, że stan zatrudnienia w Oddziale jest niewystarczający. Tym samym zalecono m.in.:

- 1) zatrudnienie terapeutów (co najmniej 2 etaty),
- 2) zapewnienie co najmniej 1 etatu instruktora sportu,
- 3) wydzielenie etatu dla instruktora terapii zajęciowej,
- 4) uregulowanie kwestii zatrudnienia personelu pielęgniarskiego.

⁵ Dz. U. Nr 140, poz. 1146 z późn. zm.

⁶ Dz.U. 2005 nr 79 poz. 692

Należy stwierdzić, że zalecenia określone w punktach 1 oraz 3 nie zostały zrealizowane przez Świadczeniodawcę.

Oddział wyposażony jest w system telewizji wewnętrznej. Kamery zamontowane są w salach obserwacyjnych, w izolatce, na korytarzach, w pracowni terapii zajęciowej, w gabinecie psychologa, w gabinecie pedagoga, w sali odwiedzin. System monitoringu umożliwia obserwację drzwi wejściowych, okien zewnętrznych, sal ogólnych, izolatek oraz korytarzy, stosownie do § 16 pkt 3 lit. a Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. *w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich.*

W protokole kontroli doraźnej z dnia 5 kwietnia 2011 roku zalecono zatrudnienie pracownika monitoringu, w celu wzmocnienia praktycznego poziomu bezpieczeństwa pacjentów Oddziału. Zalecenie to zostało zrealizowane przez Świadczeniodawcę.

Zgodnie z § 20 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. *w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich* nieletni przebywający w zakładzie ma prawo m.in. do właściwej opieki i warunków pobytu i leczenia zapewniających higienę, bezpieczeństwo, ochronę przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej oraz ochronę i poszanowanie jego godności osobistej.

W Całodobowym Oddziale Psychiatrii Sądowej o Wzmocnionym Zabezpieczeniu dla Młodzieży obowiązuje *Regulamin Wewnętrzny*, wydany Zarządzeniem Dyrektora Szpitala Nr 36/2008 z dnia 11 sierpnia 2008 roku. W Oddziale obowiązują ponadto następujące procedury: *procedura spaceru* – obowiązująca od 1 listopada 2010 r.; *procedura korespondencji* – obowiązująca od 1 listopada 2010 r.; *procedura korzystania z czasu wolnego* – obowiązująca od 1 listopada 2010 r.; *procedura zachowania podczas sjeści* – obowiązująca od 1 listopada 2010 r.; *procedura przygotowania się do zajęć lekcyjnych* – obowiązująca od 1 listopada 2010 r.; *procedura odwiedzin* – obowiązująca od 1 czerwca 2011 r.; *procedura korzystania z paczki* – obowiązująca od 1 czerwca 2011 r.; *procedura postępowania w celu zapobiegania niedozwolonym zachowaniom seksualnym oraz postępowania w przypadku stwierdzenia niedozwolonych zachowań seksualnych* – obowiązująca od 23 maja 2012 r.; *procedura korzystania z szatni* – obowiązująca od 5 czerwca 2012 r.; *procedura pracowni manualnej* – obowiązująca od 24 lipca 2012 r.; *procedura korzystania z jadalni* – obowiązująca od 24 lipca 2012 r.; *procedura korzystania z telefonu* – obowiązująca od 24 lipca 2012 r.

W celu weryfikacji informacji odnośnie nieetycznego zachowania Ordynatora Oddziału wobec pacjentów, pracownicy Biura Rzecznika Praw Pacjenta przeprowadzili rozmowy

z pacjentami. W dniu 22 sierpnia 2013 r. Ordynator Oddziału nie był obecny podczas badania sprawy na miejscu. Pacjenci, podczas rozmów z pracownikami Biura Rzecznika Praw Pacjenta nie potwierdzili, aby zachowanie Ordynatora Oddziału było niewłaściwe oraz nie podnosili zastrzeżeń wobec zachowania personelu medycznego i pomocniczego.

W trakcie rozmów z pacjentami, osoby przeprowadzające zbadanie sprawy na miejscu zwróciły uwagę, iż niektórzy pacjenci mają na sobie charakterystyczne kamizelki. Młodzież wyjaśniła, że są one stosowane w ramach „Systemu Ekonomii Punktowej”⁷, jako sankcja za złe zachowanie. „System Ekonomii Punktowej” działa w oparciu o *Regulamin Tygodniowej Oceny Zachowania*. W regulaminie tym określono zasady i założenia ww. systemu, a także kryteria oceny zachowania pacjentów. W regulaminie określono również „nagrody” z jakich pacjenci mogą skorzystać za otrzymane punkty. W punkcie 10 *Regulaminu Tygodniowej Oceny Zachowania* wskazano, że w przypadku zachowania pacjentów niezgodnych z regulaminem Oddziału następuje „przepadek punktów oraz wykupionych nagród stałych, a także możliwość otrzymania konsekwencji w postaci odzieży oznaczonej („kamizelka”). W *Regulaminie Tygodniowej Oceny Zachowania* nie wyszczególniono zaś określonego systemu kar, związanych z noszeniem „kamizelki”. Powyższe budzi zastrzeżenia Rzecznika Praw Pacjenta.

Podczas rozmów z pracownikami Biura Rzecznika Praw Pacjenta pacjenci wskazali, iż nosząc „kamizelki” ograniczane są im przywileje takie jak np.: spożywanie słodczy z paczek, wykonywanie rozmów telefonicznych, a także możliwość korzystania ze spaceru – pacjent może wówczas przebywać wyłącznie na tarasie. Powyższe kary mogą być stosowane łącznie, nie ma określonego czasu ich stosowania.

Należy podnieść, że sprawa dotycząca stosownego w Oddziale „Systemu Ekonomii Punktowej”, w tym traktowania paczek od rodzin jako elementu kary za nieprzestrzeganie regulaminu w Oddziale, była już przedmiotem wystąpienia Rzecznika Praw Pacjenta do ówczesnego Konsultanta Krajowego w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży. W opinii z dnia 4 grudnia 2009 r.⁸ Pani prof. dr hab. Irena Namysłowska poinformowała, że musi istnieć pewien system kar, „ale nie powinny nim być paczki od rodziców, a raczej np. pozbawienie pewnych przywilejów jak wyjście na spacer lub TV.”

⁷System Ekonomii Punktowej dla Całodobowego Oddziału Psychiatrii Sądowej o Wzmocnionym Zabezpieczeniu dla Młodzieży nr XIX obowiązujący od dnia 07.06.2013 r.

⁸ KPD/187/09/25

Odnośnie ograniczenia wyjść na spacer, w oparciu o opinię Konsultanta Wojewódzkiego w dziedzinie psychiatrii⁹ należy nadmienić, że ograniczenie to nie powinno być stosowane przez dłuższy czas. Jak podnosi ww. Konsultant: „wielotygodniowe lub nawet wielomiesięczne przebywanie człowieka w zamknięciu, bez możliwości korzystania z ruchu i przebywania na świeżym powietrzu jest postępowaniem nieludzkim, krzywdzącym, nieterapeutycznym lub nawet przeciwterapeutycznym (...) doświadczenie uczy, że stan psychiczny uzasadniający takie postępowanie rzadko przeciąga się na czas dłuższy niż kilka tygodni.” **Pacjenci podnosili również, że stosowanie wzmocnień ujemnych w postaci odzieży oznaczonej „kamizelka” jest traktowane przez nich jako napiętnowanie.**

Z wyjaśnień personelu Oddziału wynika, że stosownie „System Ekonomii Punktowej” związane jest z prowadzoną terapią poznawczo-behawioralną. Niemniej, odnośnie powyższego, we wspólnym protokole kontroli doraźnej z 2011 r. Rzecznika Praw Pacjenta i Ministra Zdrowia wskazano, że „opisany system nie ma charakteru indywidualnej techniki korelacji zachowań pacjentów wynikającej ze zdiagnozowania ich problemów behawioralnych.” Jednocześnie, z analizy *planów dnia*¹⁰ wynika, że pacjentom nie zapewniono zajęć rehabilitacyjnych, zaś przez większość dnia mają niezorganizowany „czas wolny” .

Należy zauważyć, że kwestia dotycząca organizacji zajęć rehabilitacyjnych w szpitalach psychiatrycznych uregulowana była rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia w sprawie *organizowania zajęć rehabilitacyjnych w szpitalach psychiatrycznych i nagradzania uczestników tych zajęć*¹¹, które zostało uchylone z dniem 12 lutego 2013 r. Z kolei projekt nowego rozporządzenia w powyższej sprawie jest przedmiotem toczących się prac legislacyjnych.¹² Tym samym, brak jest obecnie obowiązującego aktu wykonawczego, o którym mowa w art. 15 ust. 2 ustawy o *ochronie zdrowia psychicznego*.

Niemniej, § 18 rozporządzenia w sprawie *szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich* stanowi, że nieletni przebywający w zakładzie jest objęty zaplanowanym i zindywidualizowanym postępowaniem leczniczym, rehabilitacyjnym, mającym na celu poprawę stanu zdrowia i zachowania w stopniu umożliwiającym powrót do życia w społeczeństwie i dalsze leczenie w warunkach poza takim zakładem. Stosowany w Oddziale „System Ekonomii Punktowej” – w ocenie personelu

⁹ Opinia Pana prof. Jacka Wciórki – Konsultanta Wojewódzkiego w dziedzinie psychiatrii dla województwa mazowieckiego z dnia 5.10.2013 r. w sprawie ograniczenia spacerów pacjentom przebywającym w szpitalu psychiatrycznym na podstawie orzeczonego środka zabezpieczającego.

¹⁰ Z dnia 07.08.2013r., 16.08.2013r., 19.08.2013r., 21.08.2013r.

¹¹ Dz.U Nr 127, poz. 614

¹² Pismo Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia z dnia 12.08.2013 r. MZ-ZP-P-078-27212-1/MM/13

7
alg ↓ Ww

medycznego Oddziału jako element terapii poznawczo-behawioralną – należy uznać za niewystarczający dla realizacji dyspozycji wyżej wskazanego przepisu.

Zgodnie z art. 33 ust. 1 ustawy *o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta* pacjent przebywający w podmiocie leczniczym wykonującym działalność leczniczą w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej ma prawo do kontaktu osobistego, telefonicznego lub korespondencyjnego z innymi osobami. Ponadto, art. 13 ustawy *o ochronie zdrowia psychicznego* stanowi, że osoba z zaburzeniami psychicznymi przebywająca w szpitalu psychiatrycznym lub w domu pomocy społecznej ma prawo do porozumiewania się bez ograniczeń z rodziną i innymi osobami; korespondencja takiej osoby nie podlega kontroli. Odnośnie nieletnich wobec których sąd orzekł o umieszczeniu ich w zakładzie opieki zdrowotnej, zgodnie z § 20 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia *w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich* nieletni przebywający w zakładzie mają prawo do wysyłania i otrzymywania korespondencji oraz niekontrolowanych rozmów telefonicznych. Ponadto, na podstawie § 20 ust. 1 pkt 4 ww. rozporządzenia nieletni przebywający w zakładzie mają prawo do ochrony i utrzymania więzi rodzinnych. Tym samym, pracownicy Biura Rzecznika Praw Pacjenta zweryfikowali przestrzeganie przez Świadczeniodawcę prawa pacjenta do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Ustalono, co następuje:

Korespondencja pacjentów nie podlega kontroli, co zostało również odnotowane w *Regulaminie Wewnętrznym* Oddziału oraz w *procedurze korespondencji*. Aparat telefoniczny usytuowany jest na korytarzu Oddziału, natomiast karty telefoniczne są przechowywane w gabinecie zabiegowym i wydawane przez pielęgniarkę dyżurującą. W sytuacji gdy pacjenci noszą „kamizelkę” mają ograniczony dostęp do aparatu telefonicznego i wykonywania połączeń. Odwiedziny odbywają się w sali odwiedzin usytuowanej w Oddziale. Odwiedziny odbywają się w godzinach wyznaczonych przez kierownika zakładu. Z *procedury odwiedzin* wynika, iż wyznaczone są pory odwiedzin pacjentów: „odwiedziny odbywają się: w piątki od godziny 13:30 do godziny 21:00; w soboty od godziny 10:00 do godziny 21:00; w niedziele od godziny 10:00 do godziny 21:00” [pkt 1 procedury]. Odwiedziny w innych godzinach i terminach są możliwe po wcześniejszym uzgodnieniu tego telefonicznie z ordynatorem [pkt 2 procedury]. W czasie odwiedzin dopuszcza się obecność maksymalnie 2 osób odwiedzających [pkt 3 procedury]. Zabrania się wejścia na oddział osób: poniżej 18 roku życia; pod wpływem alkoholu i środków psychoaktywnych [pkt 10 procedury].”

Na podstawie art. 5 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta kierownik podmiotu udzielającego świadczeń zdrowotnych lub upoważniony przez niego lekarz może ograniczyć korzystanie z praw pacjenta w przypadku wystąpienia zagrożenia epidemiologicznego lub ze względu na bezpieczeństwo zdrowotne pacjentów, a w przypadku praw o których mowa w art. 33 ust. 1 ww. także na możliwości organizacyjne zakładu. Tym samym, ograniczenie prawa pacjenta może zostać ograniczone tylko w przypadkach określonych w art. 5 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Ograniczenie nie może być rozumiane jako pozbawienie pacjenta prawa do utrzymywania osobistych kontaktów z innymi osobami. Wprowadzenie zakazu odwiedzin dla osób odwiedzających poniżej 18 roku życia nie znajduje uzasadnienia w obowiązujących przepisach prawa. Ponieważ wizytowany Oddział dysponuje odpowiednimi warunkami lokalowymi (sala odwiedzin) niezasadny jest zapis dotyczący tego ograniczenia.

Podczas badania sprawy na miejscu pacjenci podnieśli zastrzeżenie odnośnie ilości posiłków. Z planów dnia wynika, że pacjenci mają w ciągu dnia trzy posiłki: śniadanie (ok. godzin. 9:00 – 10:00), obiad (ok. godz. 13:00 – 13:30) oraz kolacja (ok. godzin. 18:20 – 18:50). W *procedurze korzystania z jadalni* w pkt 2 wykazano 4 posiłki (śniadanie, II śniadanie, obiad i łączony podwieczorek z kolacją). W jadłospisie pod pozycją II śniadanie widnieją pojedyncze produkty, które nie spełniają funkcji samodzielnego posiłku. Zgodnie z zaleceniem Instytutu Żywności i Żywienia dzieci i młodzieży w wieku szkolnym powinny spożywać pięć posiłków dziennie. Z informacji od personelu Oddziału wynika, że z rozmów przeprowadzonych z pacjentami jak i personelem wynika, że w okresie wakacyjnym ze względu na późniejszą pobudkę śniadanie i II śniadanie wydawane są razem. Ponadto, łączone są również podwieczorek i kolacja.

Pacjenci podnieśli, że w serwowanych im posiłkach zbyt rzadko występują owoce, co znajduje potwierdzenie w przedstawionych jadłospisach. Poza tym pacjenci wskazali, na ograniczenie wydawania produktów spożywczych z paczek. Słodczyce wolno pobierać jeden raz dziennie do śniadania, natomiast do kolacji można otrzymać inne produkty spożywcze z paczki. Tym samym, młodzież w godzinach 13:00 – 18:20 pozostaje bez posiłków. Należy również wskazać, że młodzieży zabrania się dzielenia produktami spożywczymi z paczek otrzymanych od rodzin lub osób bliskich. O powyższym stanowi m.in. „Systemie Ekonomii Punktowej” – zgodnie z pkt 10 *Regulaminu Tygodniowej Oceny Zachowania* w przypadku dzielenia się żywnością następuje przepadek punktów z danego dnia. Z kolei, w *procedurze korzystania z jadalni* w pkt 12 odnotowano: „wszystkich pacjentów obowiązuje całkowity zakaz dzielenia się jedzeniem szpitalnym

i prywatnym”, zaś w *procedurze korzystania z paczki* w pkt 7 odnotowano: „pacjenta obowiązuje zakaz wymiany, przekazywania i dzielenia się produktami spożywczymi otrzymanymi w paczce”.

W trakcie rozmów z pracownikami Biura Rzecznika Praw Pacjenta młodzież podniosła kwestię ograniczeń związanych z możliwością korzystania z prysznic. Z relacji pacjentów wynika, iż prysznice są im udostępniane raz dziennie w wyznaczonej porze dnia i trwają zbyt krótko aby dostatecznie zadbać o higienę. Powyższe budzi zastrzeżenia Rzecznika Praw Pacjenta.

Na podstawie § 20 ust. 1 pkt 8 rozporządzenia *w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich* nieletni przebywający w zakładzie mają prawo do składania prośb, skarg, wniosków i odwołań do organu właściwego do ich rozpatrywania. Świadczeniodawca zapewnił pacjentom dostęp do informacji o prawach pacjenta oraz możliwość kontaktu z Rzecznikiem Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego, oraz Biurem Rzecznika Praw Pacjenta poprzez udostępnienie pisemnych informacji na tablicy informacyjnej, w miejscu ogólnodostępnym. Tym samym, realizowana jest dyspozycja art. 11 ust. 1 ustawy *o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta*.

V. Wnioski

W wyniku przeprowadzonych działań należy stwierdzić, iż zidentyfikowane nieprawidłowości w Całodobowym Oddziale Psychiatrii Sądowej o Wzmocnionym Zabezpieczeniu dla Młodzieży wskazują na naruszenia prawa pacjenta do:

- 1) poszanowania intymności i godności pacjenta (art. 20 ust. 1 ustawy *o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta*)
- 2) poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 33 ust. 1 ww. ustawy);

Ponadto doszło do naruszenia § 16 pkt 5 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w *sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w publicznych zakładach opieki zdrowotnej*.

VI. Zalecenia

1. Opracowanie i wdrożenie tygodniowego planu uwzględniającego zajęcia terapeutyczne.
2. Zapewnienie obsady personelu w Całodobowym Oddziale Psychiatrii Sądowej o Wzmocnionym Zabezpieczeniu dla Młodzieży zgodnie z wymaganiami

określonymi w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w publicznych zakładach opieki zdrowotnej.

3. Wypełnienie pacjentom nadmiaru czasu wolnego poprzez zorganizowanie dodatkowych zajęć rehabilitacyjnych bądź sportowych w godzinach popołudniowych. W dni wolne i święta poprzez udostępnianie pracowni terapii zajęciowej, sali gimnastycznej itp.
4. Wydawanie pacjentom pięciu odrębnych posiłków dziennie.
5. Rozważenie umożliwienia pacjentom korzystania z produktów spożywczych przekazywanych w paczkach również pomiędzy wyznaczonymi porami posiłków.
6. Umożliwienie osobom poniżej 18 roku życia uczestniczenie w odwiedzinach pacjentów hospitalizowanych w Oddziale.
7. Umożliwienie pacjentom korzystania z prysznicza zgodnie z indywidualnymi potrzebami.

Rzecznik Praw Pacjenta

Krystyna Barbara Kozłowska

KIEROWNIK ZESPOŁU
ds. Zdrowia Psychicznego

Grzegorz Błażewicz

Protokół ze zbadania sprawy na miejscu został przekazany do:

- 1) Pana Jacka Hudzika, Dyrektora Naczelnego Samodzielnego Publicznego Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Międzyrzeczu; ul. Poznańska 109, 66-300 Międzyrzecz;
- 2) Pani Elżbiety Polak, Marszałka Województwa Lubuskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego; ul. Podgórna 7, 65-057 Zielona Góra;
- 3) Pana prof. dr hab. Tomasz Wolańczyka, Konsultanta Krajowego w Dziedzinie Psychiatrii Dzieci i Młodzieży; Samodzielny Publiczny Dziecięcy Szpital Kliniczny w Warszawie, ul. Marszałkowska 24, 00-576 Warszawa;
- 4) Pana Stanisława Łobacza, Dyrektora Lubuskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia; ul. Podgórna 9b, 65-057 Zielona Góra;
- 5) Pana Bartosza Arłukowicza, Ministra Zdrowia, ul. Miodowa 15, 00-952 Warszawa;
- 6) Pani prof. dr hab. Ireny Lipowicz, Rzecznika Praw Obywatelskich; Al. Solidarności 77, 00-090 Warszawa;
- 7) Pana Marka Michalaka, Rzecznik Praw Dziecka; ul. Przemysłowa 30/32, 00-450 Warszawa.